

I

(Rezolucje, zalecenia i opinie)

OPINIE

EUROPEJSKI KOMITET EKONOMICZNO-SPOŁECZNY

474. SESJA PLENARNA W DNIACH 21 I 22 WRZEŚNIA 2011 R.

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie „Promocja energii odnawialnej a europejska polityka sąsiedztwa: przypadek eurośródmorski” (opinia rozpoznawcza)

(2011/C 376/01)

Sprawozdawca: **Pierre-Jean COULON**

Współsprawozdawca: **Stéphane BUFFETAUT**

Dnia 28 stycznia 2011 r. Komisja Europejska, działając na podstawie art. 262 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, postanowiła zasięgnąć opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie

Promocja energii odnawialnej a europejska polityka sąsiedztwa: przypadek eurośródmorski
(opinia rozpoznawcza).

Sekcja Stosunków Zewnętrznych, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 8 września 2011 r.

Na 474. sesji plenarnej w dniach 21–22 września 2011 r. (posiedzenie z 21 września) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 164 do 2 – 9 osób wstrzymało się od głosu – przyjął następującą opinię:

1. Wnioski i zalecenia: od kakofonii do symfonii

1.1 Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny usilnie nawołuje do przywrócenia pokoju w krajach śródziemnomorskich i o zapewnienie w przyszłości stabilizacji w regionie eurośródziemnomorskim.

1.2 Niedawne wydarzenia w krajach Afryki Północnej i Bliskiego Wschodu potwierdzają, że nie można już pozostać bezczynnym i że należy budować bardziej zrównoważoną przyszłość, w której centralne miejsce zajmować będzie dobro jednostki i rozwój społeczny.

1.3 W tym kontekście konieczne jest, by promocja energii odnawialnej, zwłaszcza słonecznej, ukierunkowana była na współpracę regionalną mającą na celu wspólny rozwój.

1.4 EKES z zadowoleniem przyjmuje regionalne inicjatywy na rzecz rozwijania na wielką skalę energii odnawialnej w regionie śródziemnomorskim (śródziemnomorski plan słoneczny, Dii, Medgrid itp.) i usilnie wzywa do ich szybkiego, skutecznego i skoordynowanego wdrożenia.

1.5 Komitet nawołuje ponadto do ustanowienia w tym regionie „Zielonego Nowego Ładu”, ukierunkowanego na racjonalne korzystanie z zasobów energetycznych i zakładającego

radykalną zmianę naszych przyzwyczajzeń konsumpcyjnych i produkcyjnych.

1.6 W regionie Morza Śródziemnego istnieją znaczne możliwości oszczędności energii i ograniczenia emisji. Ich wykorzystanie zależy częściowo od promowania odpowiednich technologii, a częściowo od wspierania nowych zachowań. Poprawa efektywności energetycznej stanowi niezbędne uzupełnienie rozwoju energii odnawialnej.

1.7 Odpowiedzialność za skuteczne wprowadzenie niskowęmisyjnego systemu energetycznego nie spoczywa jedynie na branży energetycznej każdego z tych krajów. Wymaga ono silnej solidarności regionalnej i znacznych środków finansowych prowadzących do sytuacji, w której zyskują zarówno kraje leżące na północnym, jak i na południowym wybrzeżu Morza Śródziemnego.

1.8 Z uwagi na zróżnicowaną sytuację poszczególnych krajów pod względem dostępnych zasobów, skali potrzeb i poziomu emisji gazów cieplarnianych, zróżnicowany jest także zakres wspólnej odpowiedzialności krajów śródziemnomorskich. W związku z tym istnieje potrzeba opracowania wizji regionalnej, która przekładałaby się na odpowiednio przystosowane i solidne strategie krajowe.

1.9 W krajach leżących na południowym wybrzeżu Morza Śródziemnego należy wprowadzić krajowe programy (prawodawstwo, zachęty podatkowe, normy), by stworzyć sprzyjające warunki promocji energii odnawialnej. Powinny one obejmować długofalowy program mający na celu trwałe zniesienie szkodliwych dopłat do kopalnych źródeł energii.

1.10 Z uznaniem odnosimy się do inicjatywy Komisji Europejskiej, która przemyślała swoje podejście do regionu Morza Śródziemnego i zaleca strukturalną i zacieśnioną współpracę, w której centralne miejsce zajmują odnawialne źródła energii⁽¹⁾.

1.11 Niemniej uważamy, że owa wola współpracy powinna szybko przybrać formę działań i programów. EKES nalega, by każdy zainicjowany dialog od początku obejmował aspekty społeczne.

1.12 Powtarzamy apel, wystosowany w opinii EKES-u opublikowanej w marcu 2011 r. w sprawie „Dostawy energii – jakiej polityki sąsiedztwa potrzebujemy, aby zapewnić UE bezpieczeństwo dostaw?”⁽²⁾, na rzecz rozszerzenia wspólnoty energetycznej (Wspólnota Energetyczna Europy Południowo-Wschodniej obejmująca państwa bałkańskie) o państwa leżące na południowym wybrzeżu Morza Śródziemnego i zobowiązania jej do działania na rzecz zwiększenia efektywności energetycznej, rozwoju odnawialnych źródeł energii, wzajemnych połączeń i interoperacyjności sieci.

1.13 Poczynając od państw Maghrebu, wspomniana wspólnota powinna przyjąć odpowiednie elementy prawodawstwa wspólnotowego. Ponadto celem nowej wspólnoty powinno być promowanie nowej karty energetycznej i nowego protokołu w sprawie efektywności energetycznej i rozwoju odnawialnych źródeł energii.

1.14 W tym kontekście Komitet przypomina także o znaczeniu powołania społecznego forum na wzór forum stworzonego na marginesie Wspólnoty Energetycznej Europy Południowo-Wschodniej. Nie należy ograniczyć rozwoju energii odnawialnej do projektów mających wyłącznie przemysłowy charakter.

1.15 EKES utrzymuje, że konieczna jest pomoc techniczna polegająca na wykształceniu takiego zasobu fachowej wiedzy na szczeblu lokalnym w dziedzinie energii odnawialnej i efektywności energetycznej, by móc przyczynić się do rozwoju odnawialnych źródeł energii; niezbędna jest także współpraca na osi Południe-Południe. Uprzednio należy rozpoznać zapotrzebowanie na szkolenia w zakresie technologii związanych z energią pochodzącą ze źródeł odnawialnych, by umożliwić opracowanie odpowiedniego eurośródziemnomorskiego planu działania.

1.16 Zdecydowanie zalecamy zwiększenie wsparcia dla działań w zakresie badań i rozwoju, by poprawić ekonomiczną rentowność projektów dotyczących energii odnawialnej. Transfer technologii mógłby odbywać się w ramach wspólnej regionalnej platformy badawczo-rozwojowej obejmującej uczelnie wyższe i ośrodki badawcze.

1.17 W tym duchu EKES zaleca utworzenie śródziemnomorskiego programu ERASMUS w zakresie energii, który

umożliwiłby studentom z całego regionu (północ, południe, wschód, zachód) szkolenie w zakresie technologii związanych z odnawialnymi i zrównoważonymi źródłami energii.

1.18 Należy zapewnić nowe środki wsparcia i zachęty na rzecz energii odnawialnej. Powinny one umożliwić osiągnięcie równowagi finansowej projektów, między innymi tych przewidzianych w art. 9 europejskiej dyrektywy w sprawie energii ze źródeł odnawialnych⁽³⁾.

1.19 EKES popiera projekt utworzenia eurośródziemnomorskiego banku inwestycyjnego oraz niedawne komunikaty Parlamentu Europejskiego i Zgromadzenia Parlamentarnego Unii dla Śródziemnomorza na ten temat.

1.20 Komitet uważa, że konieczne jest opracowanie nowatorskich i dostosowanych mechanizmów wspierających energię ze źródeł odnawialnych, które należy określić w kontekście eurośródziemnomorskim. Na ich podstawie należy zainicjować projekty pilotażowe, przy wsparciu eurośródziemnomorskiego banku inwestycyjnego, by przybliżyć się do urzeczywistnienia „Zielonego Nowego Ładu”.

1.21 W ramach negocjacji handlowych konieczne jest także wspieranie liberalizacji handlu towarami i usługami, które sprzyjają rozwojowi energii odnawialnej.

1.22 Plany działania opracowane w ramach europejskiej polityki sąsiedztwa są kluczowym instrumentem wspierania krajowych i regionalnych celów energetycznych w ramach stosunków dwustronnych.

1.23 EKES podkreśla także, że nowa dyrektywa w sprawie wspólnotowego systemu handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych (ETS, *Emissions Trading System*)⁽⁴⁾ może doprowadzić do utraty pewnych funduszy przeznaczonych dla projektów realizowanych w południowym basenie Morza Śródziemnego, jeśli Komisja nie zaangażuje się w rozpoczęcie negocjacji z państwami trzecimi, tak jak zostało to przewidziane w dyrektywie.

1.24 Należy stwierdzić, że zainicjowanie śródziemnomorskiego planu słonecznego jest bodźcem do podejmowania szeregu inicjatyw na rzecz rozwoju energii odnawialnej wykorzystywanej w regionie. Zmianę tę należy przyjąć z uznaniem. Ale rezultaty mogą okazać się poniżej oczekiwań, jeśli zabraknie sprawnej koordynacji między tymi różnorodnymi inicjatywami oraz między instytucjami, które zarządzają nimi i wspierają je (Komisja Europejska, Unia dla Śródziemnomorza itp.). UE może przyczynić się do skutecznego i harmonijnego wykorzystywania energii odnawialnej w regionie i do przekształcenia obecnej kakovonii w zgodną całość dzięki programom pomocy technicznej dla krajów Południa i wspieraniu różnorodnych inicjatyw.

1.25 Jeśli chodzi o sieci energetyczne, to zdecentralizowana produkcja energii słonecznej byłaby skutecznym i ekonomicznie opłacalnym rozwiązaniem na obszarach odizolowanych i pozbawionych sieci. Tego rodzaju produkcja jest szczególnie użyteczna na rozległych i słabo zaludnionych terenach.

⁽¹⁾ COM(2011) 200 wersja ostateczna i COM(2011) 303 wersja ostateczna.

⁽²⁾ Dz.U. C 132 z 3.5.2011, s. 15.

⁽³⁾ Dz.U. L 140 z 5.6.2009, s. 16–62.

⁽⁴⁾ Dz.U. L 140 z 5.6.2009, s. 63–87 (art. 11a ust. 5).

1.26 Wskazane byłoby ustanowienie na poziomie wspólnotowym instrumentu gwarancji obejmującego ryzyko polityczne w krajach leżących na południowym wybrzeżu Morza Śródziemnego (na przykład poprzez emisję obligacji gwarantowanych przez UE). Byłoby także celowe, by państwa członkowskie zobowiązały się w przyszłości do zakupu pewnej minimalnej ilości energii elektrycznej od krajów Południa.

1.27 Niezbędne jest uwrażliwienie wszystkich podmiotów, w tym społeczeństwa obywatelskiego, na wszelkie inicjatywy. Krajowe programy promocji energii odnawialnej powinny obejmować kampanie uświadamiające w zakresie efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii. Sieci społeczne i nowe technologie informacyjne i komunikacyjne mogą w istotny sposób wspierać tego rodzaju kampanie.

2. Wprowadzenie

2.1 W ostatnich dziesięcioleciach region śródziemnomorski charakteryzował się silnym wzrostem społeczno-gospodarczym i szybko postępującą urbanizacją, zwłaszcza na obszarach nadbrzeżnych. Tendencja ta ma się utrzymać. Połączenie tych czynników przekształca ten region we wrażliwy ekosystem, który ulega degradacji⁽⁵⁾.

2.2 Jeśli chodzi o energię, to w regionie śródziemnomorskim występują dwa rodzaje oczywistych i poważnych nierówności: między krajami Północy, które są bogatsze i zużywają więcej energii niż kraje Południa, oraz w odniesieniu do posiadanych zasobów energetycznych.

2.3 W regionie, pomimo osiągniętych postępów, obecne tendencje w sektorze energetycznym nie wpisują się w logikę zrównoważonego rozwoju. Należy je odwrócić dzięki uzgodnionym działaniom, by uniknąć rozwoju związanego z wysokim poziomem emisji i nadmiernym zużyciem energii. Można by doprowadzić do utworzenia miejsc pracy w nowych, obiecujących sektorach, związanych na przykład z efektywnością energetyczną, budownictwem ekologicznym, dostępem do podstawowych usług oraz przemysłem i technologiami związanymi z odnawialnymi źródłami energii.

2.4 Choć istnieją udane przykłady sprawdzonych rozwiązań, na przykład wprowadzenie w Algierii odrębnej ustawy dotyczącej energii odnawialnej, realizacja szeregu projektów, zwłaszcza w zakresie energii słonecznej i wiatrowej, między innymi w Egipcie, Maroku i Tunezji, podejmowane obecnie wysiłki nadania im długofalowego charakteru i odpowiedniej skali są niestety w większości wypadków niewystarczające.

2.5 Trzeba jednakże stwierdzić, że po długim okresie sceptycyzmu czy też obojętności, zrównoważony rozwój energetyczny w obszarze śródziemnomorskim zaczyna dziś wpływać – mniej lub bardziej konkretnie – na rozwiązania stosowane przez przedsiębiorstwa, władze lokalne i państwa oraz na sposób prowadzenia współpracy.

3. Perspektywy energetyczne w regionie śródziemnomorskim: potencjał i korzyści związane z energią odnawialną i zwiększoną efektywnością energetyczną

3.1 Zależność energetyczna w obszarze Morza Śródziemnego i w UE może znacząco wzrosnąć. Stopa zależności energetycznej w regionie wynosiła 42 % w 2007 r. Według badań Śródziemnomorskiego Obserwatorium Energetycznego, do 2030 r. stopa

zależności powinna się ustabilizować, a nawet spaść do poziomu 40 % (40 % w przypadku ropy naftowej, 30 % dla gazu i 70 % dla węgla). Stopa zależności będzie większa w krajach Północy, gdzie osiągnie poziom 97 %. Jednocześnie według alternatywnego scenariusza Śródziemnomorskiego Obserwatorium Energetycznego, możliwe byłoby zmniejszenie tej presji i sprowadzenie stopy zależności energetycznej w regionie do 18 % do 2030 r. Ale nawet w tym przypadku utrzymałyby się istotne różnice między krajami. Ponadto istotnie zwiększyłyby się ryzyko społeczne i ekonomiczne związane ze wzrostem kosztów dostaw oraz wynikającym stąd wzrostem rachunków za energię płacanych przez państwa, gospodarstwa domowe i przedsiębiorstwa.

3.2 Niezależnie od tego, jaki będzie rzeczywisty scenariusz, emisje CO₂ generowane w związku z wykorzystywaniem energii z paliw kopalnych w regionie będą co najmniej o 30 % wyższe od poziomu z 1990 r. Ponadto w 2030 r. emisje na głowę mieszkańca w państwach południowego i wschodniego wybrzeża Morza Śródziemnego, chociaż o 40 % mniejsze niż w krajach leżących w północnej części basenu, mogłyby stanowić około 55 % emisji w regionie, w porównaniu z 36 % w 2007 r.

3.3 Pojawia się także coraz większe ryzyko związane z coraz bardziej znaczącym deficytem wody w regionie. Odsalanie, które już jest stosowane w wielu państwach, jest praktycznie nieuniknione, co jeszcze bardziej zwiększa napięcia związane z wzajemną zależnością między wodą a energią.

3.4 Dążenie do rozwoju gospodarczego i społecznego jest zasadne, a do tego niezbędna jest energia. Czynniki energetyczne mogłyby sam w sobie stanowić istotne zagrożenie dla rozwoju gospodarczego i społecznego, i to nie tylko dla „najbardziej zagrożonych” państw.

3.5 Nowy, pożądaný model energetyczny polega na postrzeganiu „systemu energetycznego” jako obejmującego nie tylko sektor energetyczny (podaż), ale także zużycie energii (popyt); chodzi także o to, by rozwój tego sektora zapewniał świadczenie usług energetycznych w warunkach, które byłyby optymalne pod względem zasobów, kosztów ekonomicznych i społecznych oraz ochrony środowiska w skali lokalnej i globalnej. Oznacza to przypisanie centralnego miejsca nowym podmiotom: przedsiębiorstwom, samorządom, gospodarstwom domowym, profesjonalistom reprezentującym sektor budowlany, transportowy, produkcję przemysłową lub rolną i sektor usług.

3.6 W regionie Morza Śródziemnego istnieją znaczne możliwości oszczędności energii i ograniczania emisji. Szereg wiarygodnych szacunków wskazuje na to, że w następnych dwudziestu latach możliwe będzie ograniczenie zużycia energii o około 20 % (a nawet więcej, jeśli ceny energii będą nadal wzrastać).

3.7 Poprawa efektywności energetycznej stanowi konieczne uzupełnienie rozwoju energii odnawialnej. Należy zauważyć, że efektywność energetyczna i oszczędność energii zależą przede wszystkim od działań obywateli, przedsiębiorstw i pracowników oraz zmiany ich zachowania⁽⁶⁾.

3.8 Ale rozwój tego potencjału napotyka na szereg przeszkód. Mają one charakter instytucjonalny, regulacyjny, techniczny i finansowy bądź związany ze szkoleniami oraz informacją itp. Należy stwierdzić, że w większości wypadków energia odnawialna jest mniej konkurencyjna niż energia ze źródeł konwencjonalnych, zwłaszcza przy obecnym braku internalizacji kosztów zewnętrznych.

⁽⁵⁾ Raport informacyjny EKES-u pt. „Zmiany klimatu a region Morza Śródziemnego: wyzwania w dziedzinie środowiska naturalnego i energii”, CESE 682/2009 z 30 września 2009 r.

⁽⁶⁾ Dz.U. C 318 z 29.10.2011, s. 155.

3.9 Aby zniwelować tę różnicę należy wprowadzić krajowe programy mające na celu tworzenie korzystnych warunków do promocji energii odnawialnej; powinny one skupiać się na prawodawstwie krajowym sprzyjającym rozwojowi tego rodzaju energii, zachętach podatkowych oraz normach. Wskazane byłoby również wprowadzenie, w ramach rozwoju energii odnawialnej, długofalowych planów krajowych na rzecz trwałego ograniczenia, a nawet zniesienia, szkodliwych dopłat do kopalnych źródeł energii. Plany te powinny uwzględniać sytuację tych grup społecznych, które znajdują się w najtrudniejszej sytuacji.

3.10 Należy także zapewnić sobie przejrzyste ramy prawne oraz nowe środki wsparcia i zachęty na rzecz energii odnawialnej w celu osiągnięcia równowagi finansowej projektów, zgodnie z art. 9 europejskiej dyrektywy w sprawie energii odnawialnej.

3.11 Wspieranie zdecentralizowanej produkcji energii elektrycznej jest kluczowym aspektem rozwoju energii odnawialnej, zwłaszcza słonecznej, dzięki odpowiedniemu prawodawstwu, finansowaniu i szkoleniom.

3.12 Sposób, w jaki różne podmioty postrzegają energię ze źródeł odnawialnych także stanowi znaczącą przeszkodę. Niezbędne jest podniesienie świadomości wszystkich podmiotów, w tym społeczeństwa obywatelskiego. Krajowe programy promocji energii odnawialnej mogłyby obejmować kampanie uświadamiające, poświęcone zarówno efektywności energetycznej, jak i rozwojowi energii odnawialnej.

4. Powiązanie między kwestiami energii, środowiska i współpracy w basenie Morza Śródziemnego: wymiar regionalny

4.1 Z uwagi na różną sytuację poszczególnych państw, zróżnicowany jest także zakres wspólnej odpowiedzialności krajów śródziemnomorskich. Ponoszą one wspólną odpowiedzialność za planowanie zrównoważonej przyszłości energetycznej, określenie jej głównych kierunków i zbiorowe tworzenie wspólnych podstaw (zasoby, mechanizmy finansowania, wymiana sprawdzonych rozwiązań, szkolenia, wzmocnienie zdolności, transfer technologii itp.). Natomiast mają one różną odpowiedzialność w zakresie realizacji, która musi uwzględniać specyfikę każdego kraju (bez wstępnych założeń, jeśli chodzi o technologię). W związku z tym potrzebujemy wizji regionalnej, która przekładałaby się na odpowiednio przystosowane i solidne strategie krajowe.

4.2 Widoczne w regionie tendencje silnego wzrostu zapotrzebowania na energię, skala obaw dotyczących zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego, niepokój o bezpieczeństwo dostaw oraz konieczność przejścia na gospodarkę niskoemisyjną w celu dostosowania się do zmieniających się warunków klimatycznych uwyplniają jedynie pilną konieczność przeprowadzenia odpowiednio szerokich zmian przy wdrażaniu uzupełniających polityk dotyczących ograniczania zużycia energii.

4.3 Wyzwaniu temu można sprostać jedynie poprzez realizację eurośródziemnomorskiej współpracy opartej na nowym modelu systemów energetycznych zgodnych ze zrównoważonym rozwojem, tak, by sprostać aktualnym potrzebom bez pozbawiania przyszłych pokoleń możliwości zaspakajania ich własnych potrzeb. Na szczeblu regionalnym decydujące znaczenie dla tworzenia konkurencyjnego rynku zielonej energii będzie miała harmonizacja prawodawstwa i przyjęcie elastycznych instrumentów.

4.4 EKES wyraża zadowolenie, że Komisja Europejska kładzie nacisk, w kontekście europejskiej polityki sąsiedztwa, na możliwość współpracy w dziedzinie produkcji energii odnawialnej i zarządzania nią; z radością przyjmuje wyrażoną przez Komisję nadzieję, że współpraca w zakresie energii zostanie wzmocniona dzięki większemu wspieraniu dialogu z krajami śródziemnomorskimi.

4.5 Niemniej EKES jest zdania, że owa wola powinna szybko przełożyć się na działania i programy mające na celu promowanie współpracy. Komitet podkreśla, że wszelki zainicjowany dialog powinien od samego początku obejmować aspekty społeczne, by zapewnić uwzględnienie rozwoju energii odnawialnej w szerszym planie rozwoju społeczno-gospodarczego. Aby uprawomocnić ten proces należy przywiązywać większą wagę do partnerów społecznych. Podobnie, wskazane jest zaangażowanie szeroko rozumianego społeczeństwa obywatelskiego i środków przekazu, by wykształcić w społeczeństwie poczucie odpowiedzialności za wysiłki podejmowane w ramach realizacji „konkretnych wspólnych interesów” między krajami Północy i Południa.

4.6 EKES ponawia apel wystosowany w opinii opublikowanej w marcu 2011 r. w sprawie: „Dostawy energii – jakiej polityki sąsiedztwa potrzebujemy, aby zapewnić UE bezpieczeństwo dostaw?”⁽⁷⁾ i wspiera propozycję Komisji w sprawie nakreślenia wiarygodnych perspektyw dla zróżnicowanej i stopniowej integracji południowej części Morza Śródziemnego z wewnętrznym rynkiem energii UE, a nawet ustanowienia pewnej formy „wspólnoty energetycznej” między UE a południowym wybrzeżem Morza Śródziemnego, bądź rozszerzenia traktatu ustanawiającego ową wspólnotę energetyczną na kraje sąsiadujące, które jeszcze do niej nie przystąpiły.

4.7 EKES jest zdania, że owa nowa wspólnota powinna mieć na celu promowanie nowej karty energetycznej i nowego protokołu w sprawie efektywności energetycznej i rozwoju odnawialnych źródeł energii. W tym kontekście przypomina również o znaczeniu utworzenia forum społecznego podobnego do forum powołanego w ramach Wspólnoty Energetycznej Europy Południowo-Wschodniej (kraje bałkańskie).

4.8 Komitet nawołuje do ustanowienia „Zielonego Nowego Ładu” w regionie, polegającego głównie na racjonalnym korzystaniu z zasobów energetycznych dzięki radykalnej zmianie naszych przyzwyczajeń konsumpcyjnych i produkcyjnych.

4.9 Kwestia finansowania jest szczególnie istotna. Należy zwłaszcza uregulować kwestię ryzyka politycznego, by wspierać finansowanie prywatne. Na przykład w kontekście śródziemnomorskiego planu słonecznego wskazane byłoby ustanowienie na poziomie wspólnotowym instrumentu gwarancji obejmującego ryzyko polityczne (na przykład poprzez emisję obligacji gwarantowanych przez UE).

4.10 Komitet opowiada się za projektem utworzenia eurośródziemnomorskiego banku inwestycyjnego i popiera niedawne komunikaty Parlamentu Europejskiego⁽⁸⁾ i Zgromadzenia Parlamentarnego Unii dla Śródziemnomorza⁽⁹⁾ na ten temat. Komitet ma nadzieję, że Europejski Bank Inwestycyjny podejmie inicjatywę utworzenia tego eurośródziemnomorskiego banku, zwłaszcza w partnerstwie z instytucjami finansowymi z południowej części basenu Morza Śródziemnego.

⁽⁷⁾ Dz.U. C 132 z 3.5.2011, s. 15.

⁽⁸⁾ Rezolucja PE z 17 lutego 2011 r. – P7_TC1-COD(2010)0101.

⁽⁹⁾ Zalecenie Komisji ds. Politycznych, Bezpieczeństwa i Praw Człowieka Zgromadzenia Parlamentarnego Unii dla Śródziemnomorza z 4 marca 2011 r. w Rzymie.

5. Aspekty związane z badaniami, transferem technologii, rozwijaniem zdolności, szkoleniem, handlem i udziałem społeczeństwa obywatelskiego

5.1 Głęboka zmiana modelu energetycznego, która w miejsce priorytetu podaży wprowadza priorytet popytu, istotnie wpływa na kwestię zależności obywateli od systemów energetycznych. W tym kontekście Komitet usilnie nawołuje do tworzenia sieci kontaktów między uniwersytetami usytuowanymi po obydwu stronach Morza Śródziemnego i ma nadzieję, że wspierane będą inicjatywy umożliwiające dzielenie się doświadczeniami i sprawdzonymi rozwiązaniami między wszystkimi zainteresowanymi podmiotami; przy czym za wzór może służyć tu letni uniwersytet śródziemnomorski zajmujący się zrównoważoną energią w regionie Morza Śródziemnego.

5.2 Zdecydowanie zalecamy zwiększenie wsparcia dla działań w zakresie badań i rozwoju, które poprzez zachęty do innowacji technologicznych mogą generować znaczący wzrost produktywności. W efekcie ekonomiczna rentowność projektów w zakresie energii odnawialnej wzrosłaby na tyle, by stały się one interesujące dla inwestorów. Należy ułatwiać transfer technologii między dwoma wybrzeżami Morza Śródziemnego, na przykład w ramach wspólnej regionalnej platformy badawczo-rozwojowej, która obejmowałaby uczelnie wyższe i ośrodki badawcze, a także uwzględniałaby różne aspekty związane z realizacją i wykorzystywaniem odpowiednich instalacji.

5.3 W tym duchu EKES zaleca utworzenie śródziemnomorskiego programu ERASMUS w zakresie energii, który pozwoliłby szkolić studentów z całego regionu (północ, południe, wschód, zachód) w zakresie technologii dotyczących odnawialnych i zrównoważonych źródeł energii.

5.4 Cały szereg zbieżnych argumentów przemawia *a priori* za opracowaniem alternatywnych scenariuszy i stopniowym zapewnieniem partnerstwu obejmującemu przedsiębiorstwa, regiony i szkolenia uprzywilejowanego miejsca w przyszłych strategiach na rzecz zrównoważonego rozwoju energii w regionie śródziemnomorskim.

5.5 EKES uważa, że konieczna jest pomoc techniczna polegająca na wykształceniu takiego zasobu fachowej wiedzy na szczeblu lokalnym, by móc przyczynić się do rozwoju odnawialnych źródeł energii; niezbędna jest także współpraca na osi Południe-Południe. Uprzednio należy rozpoznać zapotrzebowanie na szkolenie, by umożliwić opracowanie odpowiedniego eurośródziemnomorskiego planu działania.

5.6 Rozwój energii odnawialnej powinien prowadzić do tworzenia godziwych miejsc pracy, ale jednocześnie wymagać będzie wysiłków w kierunku zapewnienia wstępnego i ustawicznego szkolenia na szczeblu regionalnym i międzyregionalnym. Można to skutecznie osiągnąć jedynie w ramach zorganizowanych konsultacji społecznych.

5.7 W celu wspierania energii ze źródeł odnawialnych w ramach bieżących i przyszłych negocjacji handlowych wskazana jest liberalizacja handlu towarami i usługami, które sprzyjają rozwojowi energii odnawialnej.

5.8 Ponadto plany działania opracowane w ramach europejskiej polityki sąsiedztwa są kluczowym instrumentem na rzecz wspierania krajowych i regionalnych celów energetycznych w ramach stosunków dwustronnych. EKES wzywa Komisję do uaktualnienia tych planów, by zapewnić lepsze perspektywy rozwoju energii odnawialnej. Należy w związku z tym zadbać o spójność planów działania w zakresie energii odnawialnej.

5.9 Istotny jest udział społeczeństwa obywatelskiego (organizacji pozarządowych, stowarzyszeń, organizacji obywatelskich, związków itp.) w programach promocji energii odnawialnej. Ich sukces zależy od odpowiedniego uświadomienia obywateli, a także jak najpełniejszego informowania ich, w celu maksymalnej mobilizacji opinii publicznej i wszystkich podmiotów.

6. Inicjatywy regionalne na rzecz rozwoju energii odnawialnej

6.1 Śródziemnomorski plan słoneczny katalizatorem zrównoważonego rozwoju w regionie

6.1.1 Głównym celem śródziemnomorskiego planu słonecznego jest sprostanie zapotrzebowaniu energetycznemu państw Południa i przesył części produkowanej energii elektrycznej do krajów europejskich, co jest istotnym czynnikiem uzupełniającym ekonomiczną i finansową rentowność projektów. Eksport zielonej energii do Europy jest możliwy dzięki art. 9 europejskiej dyrektywy w sprawie energii odnawialnej. Eksport ten jest jednak zależny od istnienia połączeń międzysystemowych i zakłada wprowadzenie konkretnych przepisów, by uniknąć oportunistycznych zachowań lub zakłóceń na rynku.

6.1.2 Jeśli chodzi o cele ilościowe, to śródziemnomorski plan słoneczny przewiduje zainstalowanie do 2020 r. nowych mocy wytwórczych o wartości 20 GW pochodzących ze źródeł odnawialnych (głównie energii słonecznej i wiatrowej) oraz rozwój sieci energii elektrycznej i połączeń międzysystemowych na osi Północ/Południe i Południe/Południe. Efektywność energetyczna i transfer technologii postrzegane są w chwili obecnej jako środki towarzyszące, co jest godne ubolewania zważywszy na wskazany wyżej potencjał i wyzwania, z którymi mamy do czynienia w regionie. W świetle prognoz Śródziemnomorskiego Obserwatorium Energetycznego na 2020 r., realizacja celów określonych w śródziemnomorskim planie słonecznym zakładałaby – w przypadku braku interwencji – podjęcie dodatkowych wysiłków w celu zainstalowania nowych mocy rzędu 11 GW, które pochodziłyby ze źródeł odnawialnych. W przypadku scenariusza alternatywnego moc nowych instalacji wynosiłaby jedynie 1 GW. W tym kontekście byłoby celowe, by państwa członkowskie zobowiązały się do zakupu pewnej minimalnej ilości energii elektrycznej od krajów Południa, by wesprzeć ten projekt.

6.1.3 Problematyka śródziemnomorskiego planu słonecznego jest podwójna: z jednej strony chodzi o poprawę rentowności projektów za pomocą ceny zakupu energii elektrycznej, zarówno lokalnej, jak i eksportowej oraz poprzez wykorzystywanie udostępnianych na warunkach preferencyjnych zasobów, subsydiów bądź kredytów węglowych, a z drugiej strony o zapewnienie finansowania projektów, zarówno za pomocą zasobów własnych, co powinno zostać zapewnione przy odpowiedniej rentowności projektów i kontroli ryzyka, jak i poprzez pożyczki, w pierwszym rzędzie od wspierających rozwój instytucji finansowych (EIB, AFD, KfW, EBOR, Bank Światowy, Afrykański Bank Rozwoju i Islamski Bank Rozwoju), a następnie od banków komercyjnych.

6.1.4 Inicjatywa związana ze śródziemnomorskim planem słonecznym wykracza poza ramy dotychczasowej formy współpracy. Zgrupuje ona państwa członkowskie Unii dla Śródziemnomorza, Komisję Europejską, przedsiębiorstwa, instytucje badawcze i organizacje pozarządowe z sektora energetycznego, wielu inwestorów publicznych i prywatnych oraz instytucje finansowe.

6.1.5 EKES wzywa Komisję Europejską do ścisłej współpracy z sekretariatem Unii dla Śródziemnomorza, który został upoważniony do realizacji śródziemnomorskiego planu słonecznego, a zwłaszcza jego planu centralnego. Należy ustanowić wspólne ramy odniesienia, by wesprzeć urzeczywistnienie planu centralnego. Istotne będzie zwłaszcza przyjęcie wspólnego podejścia do kluczowych kwestii, takich jak narzędzia finansowania lub transfer technologii.

6.2 *Medgrid: projekt wspólnego rozwoju na rzecz obrotu energią elektryczną w regionie śródziemnomorskim*

6.2.1 Jak już wspomniano, jednym z głównych wyzwań jest konieczność uzupełnienia i wzmocnienia sieci międzysystemowych połączeń elektrycznych między państwami leżącymi po obu stronach Morza Śródziemnego, gdyż dziś istnieje tylko jedno połączenie międzysystemowe o pojemności transmisyjnej wynoszącej 1 400 MW, które łączy Hiszpanię i Maroko. Według MEDELEC (stowarzyszenia grupującego cały przemysł elektryczny w basenie Morza Śródziemnego), na podstawie istniejących już planów inwestycyjnych można wnioskować, że maksymalna pojemność transmisyjna sieci mogłaby wynieść około 5 GW. Osiągnięcie celów nakreślonych w śródziemnomorskim planie słonecznym wymaga zatem istotnego wysiłku na rzecz wzmocnienia mocy międzysystemowych połączeń, zarówno między państwami Południa, jak i między nimi a krajami leżącymi na północnym wybrzeżu Morza Śródziemnego.

6.2.2 Celem Medgridu jest określenie generalnego planu sieci śródziemnomorskiej do 2020 r., wspieranie ram instytucjonalnych i regulacyjnych w zakresie obrotu energią elektryczną, ocenienie korzyści płynących z inwestycji w infrastrukturę sieci, rozwijanie współpracy technicznej i technologicznej z krajami leżącymi na południowym i wschodnim wybrzeżu Morza Śródziemnego oraz promowanie zaawansowanych technologii transmisyjnych.

6.3 *Dii GmbH – Renewable energy bridging continents (energia odnawialna pomostem między kontynentami)*

6.3.1 Dii (Desertec Industrial Initiative) opracowuje swoje plany do 2050 r., czyli w dłuższej perspektywie czasowej niż w wypadku śródziemnomorskiego planu słonecznego. Punktem wyjścia jest założenie, że do tego czasu 15 % zapotrzebowania na energię elektryczną krajów europejskich mogłoby pochodzić z elektrowni słonecznych zbudowanych na pustynnych obszarach państw leżących na południowym wybrzeżu Morza Śródziemnego. Ale od czasu utworzenia Dii w 2009 r. jego podejście ewoluowało w kierunku wspólnego rozwoju skupionego ogólnie na rozwoju energii odnawialnej, a nie tylko energii słonecznej i eksportu na linii Południe-Północ. W istocie Dii przyjmuje wizję nakreśloną w ramach śródziemnomorskiego planu słonecznego, lecz w szerszym horyzoncie czasowym i bez określenia celów ilościowych.

6.4 *Inne inicjatywy*

6.4.1 Na uwagę zasługują także inne inicjatywy, takie jak unijny projekt wsparcia technicznego *Paving the Way for the Mediterranean Solar Plan* („Torowanie drogi śródziemnomorskiemu planowi słonecznemu”), który dotyczy rozwoju energii odnawialnej w regionie, oraz europejskie fundusze dla krajów leżących na południowym wybrzeżu Morza Śródziemnego, które przeznaczone są na finansowanie projektów w zakresie energii odnawialnych: sąsiedzki fundusz inwestycyjny oraz Instrument Eurośródziemnomorskiego Partnerstwa i Inwestycji (FEMIP). Należałoby tu także wymienić komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów: Priorytety w odniesieniu do infrastruktury energetycznej na 2020 r. i w dalszej perspektywie – Plan działania na rzecz zintegrowanej europejskiej sieci energetycznej (COM(2010) 677 wersja ostateczna), w którym porusza się kwestie obrotu zieloną energią między Południem i Północą i konieczności wzmocnienia międzysystemowych połączeń w celu wspierania obrotu energią. Szereg krajów uruchomiło ponadto plany krajowe: można tu wymienić marokański plan słoneczny i tunezyjski plan słoneczny, które obejmują szereg projektów krajowych na rzecz rozwoju energii ze źródeł odnawialnych.

Bruksela, 21 września 2011 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Staffan NILSSON